

Presentació

Anna Alabart

Cristina Sánchez

Coordinadores del monogràfic

«Desigualtat, classes socials i territori»

Desigualtat, classes socials i territori és l'objecte monogràfic d'aquest número de la *Revista Catalana de Sociologia*. Els articles corresponen a les ponències i les comunicacions que, dins del marc del Tercer Congrés de Sociologia de Catalunya, es van presentar en els grups de treball sobre Desigualtat i classes socials i Sociologia del territori, coordinats per **Cristina Sánchez** i **Anna Alabart**, respectivament. La conjunció d'ambdós grups respon a la constatació de la confluència d'interessos i enfocaments dels estudiosos d'ambdues qüestions. No podia ser d'una altra manera: quan els qui analitzen l'estructura social volen concretar l'estudi en una societat determinada, apareix el territori; en el cas dels sociòlegs urbans, la relació és encara més directa, ja que l'estructura social i la desigualtat són causa de la realitat social espacial, i alhora, hi queden influïdes i reforçades.

En aquesta publicació, com en el Congrés, s'aborda en primer lloc el problema de les desigualtats. Es tracten els eixos de desigualtat que podem considerar clàssics en l'anàlisi de l'estructura social: sexe, edat, origen geogràfic, ètnia i classes socials. N'apareix, però, un de nou: l'eix lligat als canvis residencials. Uns canvis que responen a les necessitats i les estratègies dels ciutadans —especialment dels més joves— i que planteja nous problemes lligats a: a) l'accessibilitat als recursos socials; b) als distints models de ciutat, i c) a les condicions de mobilitat i transport de la població.

En relació amb la desigualtat i les classes socials, les aportacions han estat diverses. Des de l'exposició sobre les fonts estadístiques existents, feta per **Marta Masats**, fins a l'anàlisi a partir de les dades censals de 1996, de **Cristina Sánchez** i **Màrius Domínguez**—, passant per l'estudi de la mobilitat social i la desigualtat (**Alfons Ro-**

mero), la consideració de l'estructura familiar i social de Barcelona (**Cristina López**), les desigualtats ètniques (**Xavier Rambla**) i la fragmentació social de la ciutat (**Pau Caparrós**). Els plantejaments més conceptuals i globalitzadors els han fet **Carme Bellet** i **Joan Vila-grasa**. La primera, per aplicar-los a l'anàlisi de la xarxa metropolitana de Barcelona (XMB); els segons, referint-se a Lleida.

En els treballs presentats no totes les dimensions de la desigualtat han estat igualment presents. S'ha observat que qüestions com la immigració o l'envelliment absorbeixen una atenció creixent —segurament per la incidència que tenen en la societat catalana. D'altres aspectes, com la mobilitat social, són igualment centrals en totes les ponències i comunicacions. En canvi, es parla molt poc de la relació entre estructura social i gènere, sobretot si es té en compte que constitueix una dimensió bàsica per a entendre la realitat social i l'entramat d'accés als recursos, béns i oportunitats socials. Les aportacions teòriques deixen de banda aquest element o el consideren sols de manera tangencial. Quan a les recerques aplicades, sovint el gènere apareix només com a variable categoritzadora. És, doncs, un dels aspectes als quals caldrà atendre de forma preferent en el futur. L'altre gran absent és l'estudi dels canvis que s'han produït en el món del treball i de les ocupacions. Si, com s'ha anat comprovant els darrers anys, l'indicador fonamental per a estudiar les classes socials són les ocupacions dels individus, cal acurar més les definicions. Categories com *administratiu*, *treballador manual qualificat*, *no qualificat*, *tècnic superior*, *tècnic mitjà*, etc., resulten insuficients quan, dins d'aquests grups, s'hi poden trobar persones que gaudeixen de retribucions, possibilitats d'accés, seguretat en el treball, cobertura mèdica, etc., totalment dispers. L'esforç que cal fer és considerable, però és imprescindible si es vol avançar.

Pel que fa al *nou eix* assenyalat al principi, és a dir, l'eix lligat a les noves pautes residencials, és clar que durant la darrera dècada s'ha assistit a canvis importants en la ubicació i la distribució de la població catalana. Les grans ciutats han començat a perdre població, mentre que els municipis mitjans i petits han experimentat creixements, a vegades, espectaculars. El model de ciutat compacta s'ha vist truncat per l'aparició d'un urbanisme difús que amenaça de dificultar les relacions socials: l'increment de distància afebleix les xarxes de solidaritat familiar intergeneracional; implica un increment dels desplaçaments diaris (feina, escola, serveis, compres...), i converteix en laberíntica la decisió de la població en relació amb la seva adscripció a un municipi o a un altre. Les conseqüències que tot això pot tenir per al desenvolupament de la ciutadania activa són prou clares. El procés, que es va iniciar a Barcelona, s'ha estès, amb més o menys intensitat, a totes les grans ciutats, i els estudiosos de qüestions lliga-

des al territori i a l'estructura social han dirigit els seus esforços a intentar explicar el fenomen i a analitzar-ne les conseqüències.

En aquesta línia, **Carme Bellet** i **Joan Vilagrassa** s'han centrat en el cas de Lleida i presenten els primers resultats d'un atlas socio-demogràfic i econòmic de la ciutat. **Joan Antoni Módenes** i **Joan Ganau** concentren l'atenció en la mobilitat residencial que està en l'origen del procés —el primer fent referència a l'àrea de Barcelona i el segon, a l'àrea de Lleida. Paral·lelament, els problemes dels centres històrics de les ciutats, que també es veuen afectats per la dinàmica descrita, són considerats a les ponències de **Francesc M. Muñoz** i **Emilio Martínez**; i els de la població marginal ho són, en el cas de Badalona, per **Joan Costa** i **Cristina Sánchez** i, els del barri del Besòs, de Sant Adrià, per **Fabio Valbonesi**.

Finalment, el problema de la mobilitat, agreujat per l'existència de la ciutat difusa, és considerat en tres articles. El de **Carme Miralles**, que planteja, en primer lloc, la necessitat de repensar la ciutat per fer-la sostenible i, en segon lloc, el dret dels ciutadans —de diferents edats, sexes o rendes— a l'accessibilitat —«dret a arribar als llocs de la forma més barata i ecològica possible»—; el que escriuen **Mario de Gairia** i **David Baringo**, on s'ofereix una possible alternativa «la *contra-anticiutat*», entesa com aquella que fomenta la vitalitat del carrer i, en especial, la dels centres històrics, on tenen un paper clau l'existència i el dinamisme dels petits comerciants. La contribució de **Víctor Manuel Lacambra** sobre el desenvolupament dels espais rurals europeus com a elements de desigualtat territorial, tanca la llista d'aportacions.

El Congrés ha mostrat la riquesa de la recerca que s'està duent a terme a Catalunya, les seves consecucions i les mancances. Una recerca que, sent bàsicament empírica, va acompanyada de la reflexió teòrica necessària i imprescindible per a poder analitzar la realitat de manera científica. El *feed-back* continuat entre teoria i pràctica és, com es veurà, una constant. La majoria de les aportacions responen a la contrastació de teories i, a partir dels resultats obtinguts, els autors interroguen de nou l'enfocament teòric i plantegen noves qüestions per resoldre, tant des del punt de vista analític com des del metodològic i tècnic.

El Congrés va servir —i esperem que aquesta publicació també— no sols per a conèixer el que s'està fent i per a intercanviar experiències, sinó sobretot, com a fòrum de debat. Debat que inclou aspectes de coneixement positiu i també de pensament normatiu. En el rerefons de tots els treballs hi ha l'objectiu comú —més o menys explícit— d'analitzar les relacions existents per descobrir capacitats inexplorades i evitar desigualtats i injustícies.